

Tips voor differentiatie naast uw taalmethode

Er zijn tips voor:

- dyslectische leerlingen
- NT2 leerlingen
- taal-/spellingzwakke leerlingen
- taal-/spellingsterke leerlingen

Wat is het kernprobleem bij dyslexie?

Dyslectische leerlingen hebben veel moeite met het leren van een goede klanktekenkoppeling.

- Het analyseren en vergelijken van de volgorde van klanken
- Het vlot kunnen herkennen van klankstructuren van woorden en het omzetten van geschreven tekens naar de bijbehorende klanken

Dit zorgt er voor dat op elkaar lijkende woorden gemakkelijk door elkaar worden gehaald.

Het gevolg hiervan is ook dat zij woorden niet in hun geheel herkennen en vaak spellend blijven lezen.

Dyslectische leerlingen moeten bij het lezen meer gebruik maken van hogere cognitieve vaardigheden om woorden te ontcijferen en hebben veel behoefte aan contextinformatie.

Het lezen van losse vragen en opdrachten bij taal en spelling is lastig, omdat de leerling hierbij minder steun van contextinformatie heeft.

Een ander gevolg van het gebrek aan automatisering van woordbeelden is dat leerlingen veel spelfouten maken, die erg hardnekkig zijn. Tweeklanken als /oe/, /ui/ en /eu zijn bijvoorbeeld lastig, de volgorde van de letters wordt vaak omgedraaid. Ook het gebruik van de spellingscategorieën /u/, /uu/, /uw/ en /eeuw/ is voor veel dyslectische leerlingen verwarrend. Dan is er nog de klankverkleuring die bij klinkers optreedt door de letters /l/ en /r/, waardoor een woord als 'beer' vaak als 'bir' gespeld wordt. Bekend is daarnaast dat dyslectische leerlingen vaak moeite hebben met de letters /b/ en /d/.

Algemene aanbevelingen inzetbaar bij alle taal- en spellingslessen:

- Preteaching bij nieuwe spellingsproblemen en nieuwe leesteksten.
- Extra tijd geven bij klassikaal werk, eventueel in een aparte ruimte.
- Leerlingen de tijd geven om te antwoorden op gestelde vragen.
- De te maken opdrachten mondeling toelichten.
- Negatieve ervaring voorkomen door de leerling niet hardop te laten lezen, maar inhoud met eigen woorden weer te geven.
- Goed leesbare kopieën te maken van teksten met het lettertype "Dyslexie" bv. Verdana met regelafstand 1,5 (www.studiostudio.nl).
- Bij de beoordeling verschil tussen inzichtfouten en andere fouten maken.
- Bij toetsen zoveel mogelijk meerkeuzevragen vermijden.
- Gebruik laten maken van een tekstverwerker met spellingcontrole. (let wel op dat een tekstverwerker niet altijd het bedoelde woord herkent, zei / zij).
- Gebruik ezelsbruggetjes voor de spelling www.ezelsbruggetje.nl/basisschool.
- Haal niet te snel dingen weg van het digibord, overtuig uzelf ervan dat iedereen alles heeft overgenomen.

Voor Taalleeslandgebruikers

Algemeen: Bekijk ook verlengde instructie en woordspoor in handleiding.

1. Bij teksten leesbegrip:

- Laat elke leerling met dyslexie begeleiden door een leessterke leerling. De leessterke leerling leest de tekst zachtjes voor en de leerling met dyslexie leest mee. Eventueel kunnen deze tweetallen ook samen de vragen maken. Laat de leessterke leerling dan de vragen voorlezen en ze de vragen samen beantwoorden.
- Laat niet alle teksten lezen en maken, het zijn er te veel. Kies samen met die leerlingen enkele teksten. Geef duidelijk aan wat het doel is.

2. Bij stellen:

- Bekijk samen de plaatjes en laat ze er eerst over vertellen. Laat een woordveld maken.
- Bekijk en bespreek samen de opbouw van schema's die gebruikt worden. Vul samen het schema in. Controleer of het duidelijk is wat van de leerling wordt verwacht. (Wat is het doel?)
- Accepteer en stimuleer het schrijven in korte zinnen en een kort verhaal.

3. Bij spellen:

- Bekijk of er niet te veel verschillende spellingsregels in een kort tijdsbestek worden gegeven. Als er meerdere spellingscategorieën aan bod komen in een les, kies één spellingscategorie bijvoorbeeld uw/eeuw/ieuw. Train de klank-tekenkoppeling van de letters en zoek eventueel oefeningen (meestal de volgende les) met dezelfde categorie. Geef expliciete uitleg met voorbeelden. Spreek eeuw/ ieuw duidelijk en langzaam uit, laat de leerling dit herhalen, opschrijven (je hoort ieuw, maar schrijft ieuw) en nog eens uitspreken. Bekijk en bespreek de spellingsregel die erbij hoort (achter in het leerlingenboek).
- Prent de woordbeelden van hoogfrequente woorden eerst in. Zoek samen naar ook-zo woorden en oefen ze op een leuke manier. (puzzels, rijmen, in kolommen plaatsen, woordstukjes aan elkaar plakken, een voorwerp laten tekenen waarin ze steeds het woord van het voorwerp schrijven, enzovoorts).
- Sla de lesjes waarin fout gespelde woorden staan over. (foutief woordbeeld)
- Maak per 4 weken een duidelijke kaart met een overzicht van de belangrijkste spellingsregels die in die weken zijn behandeld als naslagmiddel en herhaal regelmatig.
- Geef systematische instructie over morfologische regels. (Knip steeds de samenstellingen in losse woorden – Verkleinwoorden: Wat is het woord, daar komt je, tje of pje achter.)
- Plak kaartjes met lettercombinaties die ze omkeren op hun tafel, bijvoorbeeld /eu/ /ui/.
- Laat de “extra” opdrachten niet maken. (Veel rebussen) Zijn soms verwarrend voor het woordbeeld.

4. Bij taalbeschouwing:

- Licht de opdrachten mondeling in stappen toe. Vertel wat de doelstelling is.
- Lees de stukjes tekst als die erbij staan voor of laat een taalsterke leerling het voorlezen.
- Controleer of ze begrijpen wat ze moeten doen.
- Laat de “extra” opdrachten niet maken. Leerlingen hebben meer tijd nodig.

5. Bij woordbegrip teksten:

- Lees zelf de teksten voor. Vraag regelmatig waar de tekst over gaat. Geef de woorden een visuele ondersteuning of demonstreer de woorden met gebarentaal/mime. Gebruik de woorden ook regelmatig in andere contextzinnen. (vaak maar één voorbeeldzin)
- Geef altijd zelf aan wat het woord betekent zodat de leerlingen geen fout woordbeeld krijgen.
- Schrijf de lastige woorden eventueel op een kaartje of op het digibord. Herhaal deze woorden regelmatig in contextzinnen.

Wat is het kernprobleem bij NT2-leerlingen?

Bij meertalige leerlingen is het belangrijk om onderscheid te maken tussen twee soorten meertaligheid.

- De kinderen die vanaf het eerste begin van de taalontwikkeling thuis twee talen aangeboden hebben gekregen. (De leerling heeft vaak juist voordeel van zijn tweetaligheid.)
- De kinderen die thuis een andere taal spreken dan zij op school krijgen aangeboden. De NT2-leerlingen.

Bij die laatste groep kinderen ontstaan er vaak problemen, omdat deze leerlingen van huis uit te weinig taalkennis van het Nederlands hebben kunnen opdoen.

Deze leerlingen hebben een achterstallige woordenschat. Doordat zij een woordenschatprobleem hebben, ontstaat er automatisch problemen met het begrijpend lezen en met het taalbegrip in bredere zin. Dan is er nog het feit dat deze leerlingen een ander referentiekader hebben. (Weet niet wat de duinen zijn bv.)

Ook lidwoorden, verwijswaarden, voornaamwoorden en woord- en zinsstructuren zijn lastig voor NT2-leerlingen.

NT2-leerlingen maken meer schrijffouten, doordat bepaalde klanken niet goed worden onderscheiden. Tenslotte de overeenkomsten en verschillen tussen de eerste taal en het Nederlands. Bij talen die relatief gezien meer overeenkomsten hebben zullen minder problemen ontstaan dan bij talen die erg van elkaar verschillen.

Algemene aanbevelingen inzetbaar bij alle taal- en spellingslessen:

- Gebruik de TPR NT2 methode om woorden aan te leren. Doe er 5-10 minuten oefeningen mee, tijdens een overgang naar andere lesonderdelen of 5 minuten voordat de bel gaat.
<http://www.taalleermethoden.nl/index.php/taalleermethoden/tpr>.
- Incorrecte grammaticale structuren in mondelinge taalgebruik, direct herhalen in zijn correcte vorm. Vervolgens ingaan op de inhoud van het gezegde. De uiting **niet** expliciet als foutief benoemen.
- Spreekniveau **niet** te veel naar beneden bijstellen.
- Preteaching bij nieuwe woorden en leesteksten.
- Leerdoelen aangeven.
- Controleren of instructie begrepen is.
- Systematisch expliciete uitleg over woordbetekenissen.
- Meer tijd inlassen voor taallessen (apart oefenen met een groepje NT2-leerlingen).
- Leerlingen iets laten vertellen over eigen taal en/of cultuur (motivatie).

Voor Taalleerlandgebruikers

1. Bij teksten leesbegrip:
 - Bereid de leerlingen voor op de leesteksten. (preteaching)
 - Laat niet alle teksten lezen, het zijn er te veel. Kies samen met die leerlingen betekenisvolle teksten uit.
 - Laat elke NT2-leerling begeleiden door een leerling die de uitspraak goed beheerst. De leerling leest de tekst zachtjes voor en de NT2-leerling leest mee.
 - Laat een zestal woorden die de leerling niet kent omcirkelen en in een woordweb zetten. Vul samen het woordweb in.
 - Vereenvoudig eventueel samen de teksten door samengestelde zinnen en lange zinnen aan te passen.
 - Zet vooraf in de teksten naast de kantlijn bij moeilijke woorden een synoniem of korte omschrijving neer.
 - Laat een schriftje aanleggen met de eigen moeilijke woorden.
 - Geef duidelijkheid bij symbolisch taalgebruik, uitdrukkingen en spreekwoorden. Ze zijn vaak lastig te begrijpen voor deze leerlingen.
2. Bij woordbegrip teksten:
 - U kunt de vorm en betekenis extra als volgt oefenen:
uitleg over de woordbetekenis:
 - voorbeeldzinnen noemen
 - associaties leggen
 - voor herkenning:
 - zorg voor illustraties
 - uit welke woorden bestaan samengestelde woorden? Bijvoorbeeld: appeltaart
 - welke woordstukken herkennen ze in woorden als bijvoorbeeld omvallen
3. Bij stellen:
 - Bekijk samen de plaatjes en laat ze er eerst over vertellen. Laat samen met een andere leerling een woordveld maken.
 - Bekijk en bespreek samen de opbouw van schema's die gebruikt worden. Vul samen het schema in. Controleer of het duidelijk is wat van de leerling wordt verwacht. (Wat is het doel?)
 - Stimuleer bij stelopdrachten vanaf groep 5 langere zinnen te schrijven. Geef de leerling bijvoorbeeld als extra opdracht minstens twee zinnen met 'omdat', 'want' of 'maar' te gebruiken.
 - Stimuleer om variatie in hun zinsbouw aan te brengen door strategieën aan te rijken. (verken het onderwerp, verzamel en selecteer de informatie, kun je dat ook anders opschrijven)
4. Bij spellen:
 - Besteed aandacht aan de uitspraak van klanken. Ga in eerste instantie altijd na of de leerling de klank goed auditief kan waarnemen. (Hooft de leerling het verschil tussen 'mannen' en 'manen'.)
 - Train de klank-tekenkoppeling van de letters. Laat het woord nazeggen en opschrijven en nog eens nazeggen.
 - Ook voor spellen geldt overigens dat het best geoefend kan worden in een betekenisvolle context.
5. Bij taalbeschouwing:
 - Veel NT2-leerlingen hebben moeite met lidwoorden en de lidwoordafhankelijke verbuiging van bijvoeglijk naamwoorden ('een grote huis'). Laat deze oefeningen samen maken met een taalsterke leerling en zorg voor de juiste inprenting.
 - Werkwoordsvormen. Leer eerst de regelmatige werkwoorden. De sterke werkwoorden zullen door inprenting moeten beklijven. Herhaal regelmatig. Het helpt als de patronen herkend worden in de vervoeging. Deze patronen worden vermeld in een lijst van sterke werkwoorden.
<http://www.dutchgrammar.com/nl/?n=Verbs.Ir03>

Wat is het kernprobleem bij taal-/spellingzwakke leerlingen?

Door een specifieke taalontwikkelingsstoornis of een algemene leerachterstand hebben deze leerlingen meer moeite met de taal- en spellingslessen. De incidentele verwerving van nieuwe woorden verloopt bij taalzwakke leerlingen moeizaam. Sommige leerlingen laten lange pauzes vallen tijdens het spreken, omdat zij moeite hebben met de woordvinding. Taalzwakke leerlingen hebben vaak moeite met het begrijpen van gesproken en geschreven instructies.

Zwakke leerlingen hebben ook een vertraagde verwerving van de spellingvaardigheid. Zij hebben een beperkt vermogen om nieuwe woorden te spellen door gebruik te maken van analogieën van bekende woorden. Ook hebben ze moeite met het zien van morfologische patronen in woorden.

Tenslotte hebben spellingzwakke leerlingen moeite met het gebruik van fonologische en visuele strategieën bij het spellen, waardoor leerlingen het lastig vinden de klanken van woorden precies te achterhalen.

Ook de zinsbouw in geschreven taal van taalzwakke leerlingen is van een lager niveau dan dat van gemiddeld presterende leeftijdsgenoten.

Het meeste plezier beleven zwakke leerlingen aan het oefenen van luistervaardigheden. Ze ervaren lezen als het minst leuk en vinden mondeling vertellen het moeilijkst. Vaak is de concentratie bij deze leerlingen laag.

Algemene aanbevelingen inzetbaar bij alle taal- en spellingslessen:

- Vertel de leerling altijd duidelijk wat het doel van de les is, zodat hij weet wat van hem wordt verwacht.
- Controleer of de leerling de gegeven instructie (mondeling of schriftelijk) begrepen heeft. Moedig de leerling aan om het zelf aan te geven indien dit niet het geval is en om dan verduidelijking te vragen.
- Benoem bij het geven van (verlengde) instructie alle deelhandelingen zoveel mogelijk expliciet.
- Probeer bij gesproken instructie zoveel mogelijk gebruik te maken van visuele ondersteuning, bijvoorbeeld door gebruik te maken van afbeeldingen bij de uitleg van een woordbetekenis.
- Extra taalstimulering in kleinere groepen.
- Maak voordat de luisteroefening begint attent op het gebruik van luisterstrategieën, zoals goed stil zitten, er niet doorheen praten, of andere strategieën die besproken zijn. Controleer na afloop of de leerling de strategie ook daadwerkelijk gebruikt heeft. Bespreek met de leerling of het geholpen heeft en wat hij een volgende keer nog meer kan doen.

Voor Taalleeslandgebruikers

Algemeen: Bekijk ook verlengde instructie , woordspoor en spelspoor

1. Bij leesbegrip teksten:

- Zoek samen een tekst uit.
- Lees samen met een groepje zwakke leerlingen de tekst.
- Geef expliciete instructie d.m.v. directe instructiemodel (terugblik, voorkennis activeren vooruitblikken, lesdoel aangeven.)
- Geef inhoudelijke feedback (verlengde instructie)

2. Bij woordbegrip teksten:

- Sla de woordclusterlessen niet over!
- Geef expliciete woordenschatinstructie (woordbeeld) herhaling, leerkracht leert bewust woorden aan. (Woorden leren woorden onderwijzen Marianne Verhallen.)
- Laat associaties rondom nieuwe woorden maken (woordweb).
- Maak omschrijvingen van fonologische eigenschappen van het woord (beginklank, lettergrepen, rijmwoorden).
- Houd de nieuw geleerde woorden op een systematische manier bij, zodat ze gemakkelijk opnieuw kunnen worden opgezocht of herhaald. Laat de leerling bijvoorbeeld een woordenschrift of kaartenbak bijhouden met alle nieuwe woorden of eigen woordenboekje.
- Verduidelijk de instructie door handeling op te splitsen. Controleer of de leerling bij een luistertaak of na instructie begrepen heeft wat er verteld is.
- Geef visuele ondersteuning bij gesproken taal.
- Laat een leerling die last heeft van woordvindingsproblemen het woord omschrijven.

3. Bij stellen:

- Bekijk samen de plaatjes en laat ze er eerst over vertellen. Ontwikkel eerst de strategie van het vertellend schrijven, daarna voor het denkend schrijven (bijvoorbeeld met behulp van een woordveld en een stappenplan).
- Bekijk en bespreek samen de opbouw van schema's die gebruikt worden. Vul samen het schema in.
- Controleer of het duidelijk is wat van de leerling wordt verwacht. Train geen losse deelvaardigheden, maar laat kinderen altijd complete teksten schrijven.
(Wat is het doel?)
- Accepteer en stimuleer het schrijven in korte zinnen en een kort verhaal.

4. Bij spellen:

- Controleer of de auditieve waarneming correct is.
Oefen bv. d.m.v. raad het woord spelletje. Zeg het woord in klanken. Leerling raadt het woord.
- Bied één spellingsregel per les aan en prent die op verschillende manieren in.
- Geef extra expliciete uitleg over de klank-tekenkoppeling van een bepaalde basisspelling.
- Leer de spellingsregels door inprenten van woordbeelden met woordkaartjes van hele woorden.
- Spreek een verkeerd gespeld woord hardop goed uit en geef directe feedback.

5. Bij taalbeschouwing:

- Bied zwakke leerlingen eenvoudige strategieën als herordenen en generaliseren aan.
- Niet meer dan één doel per les met gerichte aanwijzingen. (staan er vaak 3)
- Geef expliciete instructie in stappen.
- Laat eventueel sterkere leerlingen extra uitleg geven.
- Laat met sterkere leerlingen samen de woorden opzoeken in woordenboek/internet.

Wat is het kernprobleem bij taal-/spellingsterke leerlingen?

(Hoog)begaafde leerlingen hebben vaak een grote algemene interesse om de wereld om zich heen te ontdekken en te analyseren. Omdat ze graag zelf ontdekkingen doen, gaat hun voorkeur uit naar activiteiten waarbij ze zelfstandig kunnen werken. Zij zijn snel van begrip en hebben een hoog leertempo. Bovendien kenmerken zij zich door analytisch inzicht en het vermogen om probleemoplossend te denken en verbanden met het grotere geheel te zien. Zij zijn vaak erg taalvaardig, hetgeen zich uit in een goed taalbegrip, een grote woordenschat en het gebruik van langere, complexere zinnen. Omdat begaafde leerlingen een goede woordherkenning hebben, leidt dit tot een snel leestempo. Daarnaast zijn ze goed in staat om woorden te herleiden naar de grondvorm.

Vaak beschikken begaafde leerlingen over een goed geheugen en een groot doorzettingsvermogen. Taalsterke leerlingen kunnen vaak creatieve verhalen schrijven en zijn over het algemeen erg vaardig in het maken van woordgrappen. Zij halen er voldoening uit om moeilijke taken te verrichten waarbij ze van deze kwaliteiten gebruik kunnen maken en originaliteit en creativiteit kunnen laten zien. Zij hebben een hekel aan overbodige herhaling. Tenslotte hebben begaafde leerlingen behoefte aan open vraagstellingen waar ze op een creatieve wijze mee om kunnen gaan.

Algemene aanbevelingen inzetbaar bij alle taal- en spellingslessen:

- Bekijk per leerling individueel welke activiteiten eventueel kunnen worden overgeslagen.
- Laat sterke leerlingen af en toe met elkaar samenwerken, dit werkt uitdagend. Laat ze echter ook regelmatig met gemiddelde en zwakke leerlingen samenwerken zodat er voldoende aansluiting blijft met de rest van de groep en er geen elitegevoel ontstaat.
- Van leerlingen van wie bekend is dat een bepaald lesonderdeel al beheerst wordt, kan besloten worden ze niet mee te laten luisteren naar klassikale instructie. In plaats daarvan kunnen ze vast zelfstandig aan het werk gezet worden.
- Bied uitdaging, dit kan door aanvullende of vervangende verrijkende opdrachten te geven, zoals 'Taal is van iedereen' van Topklassers (zie www.zelfstandig-werken.nl).
- Kijk de verrijkingsopdrachten na en geef de leerling feedback.
- Plan tijd in om bijvoorbeeld de aanpak en het resultaat van de verrijkingsopdrachten met de leerling te bespreken.

Voor Taalleeslandgebruikers

Algemeen: Vraag bij de introductie van een nieuw thema, wie er al iets weet over het onderwerp.

De taalsterke leerlingen krijgen zo een kans om te laten zien wat ze kunnen.

1. Bij leesbegrip:

- Stimuleer, motiveer en stel hogere eisen aan het beantwoorden van vooral open vragen. (Volledige, goed lopende zinnen met feiten en meningen.) Laat de extra en extra plus teksten maken. Geef de leerling dezelfde tekst om te lezen als andere leerlingen, maar verknipt in fragmenten. De leerling heeft nu als extra opdracht de fragmenten in de juiste volgorde te leggen.
- Bespreek niet alleen de antwoorden, maar vooral ook de manier waarop de leerling tot een bepaald antwoord gekomen is. Laat de leerling beargumenteren waarom hij voor een bepaald antwoord gekozen heeft bij vragen waar geen juist of onjuist antwoord op is.
- Laat ze zelf op zoek gaan naar informatie die in de les nog niet behandeld is, maar wel met het lesdoel te maken heeft. (Laat informatie over ieder thema verzamelen, ordenen en voor de klas bespreken.)
- Laat ze zelf een vraag opstellen over wat ze nog meer te weten zou willen komen. Laat ze vervolgens ook zelf bedenken hoe ze hierachter kunnen komen.
- Stimuleer de leerling om gebruik te maken van naslagmiddelen zoals een woordenboek, informatieve boeken of het internet.
- Laat de leerling de belangrijkste informatie van een tekst opschrijven in een samenvatting. Zo oefent de leerling met het onderscheiden van hoofd- en bijzaken.

2. Bij woordbegrip teksten:

- Vertel de leerling af en toe iets te over de achtergrond van een woordbetekenis. Waar komt het woord vandaan. (Grieks/Latijn)
- Geef de leerling de opdracht om zelf een kruiswoordpuzzel te maken. De leerling kan bijvoorbeeld de taak krijgen om in de puzzel minstens vijf van de doel- of pakketwoorden van die week als antwoord te laten dienen. De leerling dient dan zelf na te denken over omschrijvingen of vragen bij de woorden.

3. Bij spellen:

- Het kan motiverend werken om de lesstof 'top down' aan te bieden: geef leerlingen inzicht in het hele systeem (bijvoorbeeld alle werkwoordspelingen) en werk vervolgens aan losse onderdelen.
- Veel sterke leerlingen werken graag zelfstandig. Met sites als www.jufmelis.nl en www.bloon.nl kunnen leerlingen bijvoorbeeld oefenen met spelling op hun eigen niveau.

4. Bij stellen:

- Taalsterke leerlingen zijn in staat om op een creatieve manier met taal om te gaan. Geef hen de kans deze creativiteit te uiten, bijvoorbeeld door hen gedichtjes of verhalen te laten schrijven.

5. Bij taalbeschouwing:

- Geef inzicht in de leerdoelen op langere termijn.
- Laat de leerlingen woordpuzzels, rebussen en andere uitdagende materialen ontwikkelen.
- Gebruik de Kies maar werkboekjes en extra opdrachten.